



Croatica XXVII/XXVIII (1998./1999.) – 47/48 Zagreb

Izvorni znanstvenopopularni članak

Tatjana Arambašin

O MOM OCU  
PETRU ARAMBAŠINU

UDK 886.2-94



*Petar Arambašin (1894. - 1943.), otac suvremene hrvatske književnice Tatjane Arambašin-Slišković, bio je osobnost obdarena zanimanjem za mnoga područja intelektualnog života, od zagonetaštva do književnosti. Bio je tipičan predstavnik "srednjeg" intelektualnog sloja. Ostavio je za sobom pjesnički opus koji odaje visok standard pisanja između dvaju svjetskih ratova. Malen dio tog opusa objavljuje se ovdje prvi put.*

Obitelj Arambašin su starosjeditelji u Kaštel Novom. Kako je samo jedna obitelj s tim prezimenom, nema nadimka, što je u Kaštelima uobičajeno. Legenda koja se prepričavala u obitelji kaže da su naši stari bili knezovi na dvoru bosanskih kraljeva, a zvali su se Dugopenčić. Za navale Turaka, kad se narod sklanjao u sigurnije krajeve, jedan od njih povede svoje pleme koje ga izabra za arambašu. Krenuše prema moru. U usputnim borbama arambaša pogine. Ostavio je malog dječaka, jedinog sina o kome preuzme brigu njegov najbliži susjed i prijatelj. Kasnije, kad su ovoga pitali čiji je taj dječak, odgovarao je: Arambašin. Tako je nastalo prezime Arambašin, a na način na koji su izvedena mnoga kaštelanska prezimena s nastavkom na "in".

Legende su lijepe priče, i teško je utvrditi koliko ima povijesne istine u njima nakon četiri-pet stoljeća, kao što je uopće teško govoriti o dalekoj prošlosti i zbivanjima u njoj čak i kad ima nekih (najčešće oskudnih) dokumenata. No ipak mislim da je to vrijedno zabilježiti, kao što se bilježe i druge priče koje se usmeno prenose u narodu. Rekla bih da je s tom pričom u svezi potrebno napomenuti imena nekih kaštelanskih toponima. A to su: Bijaći, Humac, Knežine, u kojima su i Arambašinovi imali vinograde. (No to već spada u posebnu granu znanstvenog istraživanja, i sigurno se time netko sustavno i bavi.)

Također se pričalo da je mnogo generacija unatrag u obitelji uvijek bio po jedan intelektualac, u ono vrijeme jedino i najdostupnije - pop, a bilo je i nekoliko kanonika. (Nisam, a i nemam mogućnosti to istraživati.) Taj niz prekinuo je Jozo Arambašin (1861. - 1945.), koji je završio medicinu, bavio se medicinskom publicistikom, a poglavito mu je poznat rječnik narodnih izraza kojima se služe liječnici u govoru i pisanju (*Prinovljeni liječnički rječnik*, Split 1940. To je II. izdanje.). Poznat je također kao izraziti predstavnik onih starih kućnih liječnika koji su liječili po više generacija u jednoj obitelji, i mnogi stariji ljudi ga još pamte, a posebno po tome što siromašnima nikad nije naplaćivao liječenje, čak im je znao dati još i lijekove. Za njegove mladosti još je bio živ i zadnji u nizu popova u obitelji koji ga je i školovao, a bio je stric mome djedu i njegovu ocu. Često se spominjao u obitelji kao "barba pop".

Ivan Arambašin, otac Petra, bio je posjednik i bavio se kupoprodajom vina. Kad se podijelio s braćom, oni ga isplatiše i on sagradi sebi i svojoj obitelji kuću u vrtu, u središtu sela, u ulici koja se zvala Uz vrtle, a koji je kompleks polja pripadao obitelji sve do ceste. Inače je stara Arambašinova kuća bila na obali, i jedna od najstarijih u tom nizu.

Kad je Ivan Arambašin počeo graditi novu kuću, već je po svojim trgovačkim poslovima dosta putovao i duž dalmatinske obale i sve do Beča i Praga, pa je za ono vrijeme imao posve moderne poglede na način stanovanja (visoke stropove, velike prozore), a što je najzanimljivije, premda većina starih kaštelanskih kuća ima konobe "razo zemlje", on je učinio konobu tri i pol metra duboku u zemlji. Lice kuće okrenuto je prema jugu, ali konoba ima samo dva mala prozora s drvenim kopcima na istok i zapad, dok joj je ulaz (veoma širok, da mogu ući i velike bačve) okrenut sjeveru, a s te strane

je i ulaz u vrt za kar, dok je ulaz u kuću s južne strane iz druge ulice, i kroz njega se dolazi do kuće stazom oivičenom lovorom i šimšiorom. Kuća je završena 1913., i bila je jedina kuća u našoj ulici koja je imala zahod (u ono vrijeme sa septičkom jamom). Pišem o svemu tome, jer razgovarajući s ljudima koji su dolazili gledati kuću kao mogući kupci (a najvećma su živjeli koju godinu u inozemstvu, ali nisu stekli kulturu stanovanja kao pred gotovo stoljećem moj djed, već su samo fascinirani novim pločicama i zidnim tapeutama), uvidam da će to jednom netko sve srušiti i graditi novo, od "bloketa". A ako bi netko pisao o pučkom graditeljstvu u Kaštelima (a moglo bi se o tome podosta reći), moglo bi mu biti zanimljivo kako je na udobnost stanovanja (a i na držanje vina, kao stručnjak) gledao tipičan i slikovit naš *selfmademan*, a rođen polovicom prošlog stoljeća. Također je zanimljivo da je na strani s ulice, poznavajući svoje suseljene, podigao zid visok tri metra, hoćeći zaštititi svoju intimu od tuđih pogleda. (Za vrijeme Drugoga svjetskog rata ljudi s općine su proširili dio ulice i srušili taj zid, uzgred rečeno, čak ni ne obavijestivši vlasnika.) Često se sjetim tog zida, kad u tom dijelu vrta nalazimo čitavo smetlište, jer mnogi tko prođe ulicom baci poneki otpadak. Također bih još spomenula lovore koje je moj djed posadio na zapadnoj strani od ulaza do kuće kao živicu, i koji odolijevaju nemilosrdnom kljaštrenju susjeda već čitavo stoljeće. U ono davno vrijeme kad ih je sadio, njegovi su mu se susjedi, a i prijatelji podsmijevali, jer težak nije nikad sadio nešto što ne donosi ploda. Danas je to sasvim drukčije. Ipak mora se priznati kako je bio veoma napredan čovjek i daleko ispred svog vremena.

Možda se može činiti da ovo moje kazivanje opterećujem suvišnim podrobnostima, no smatram, tko god se jednom bude zanimao kako se nekad živjelo u Kaštelima i kakvi su bili ti ljudi iz prošlog stoljeća (a iz iskustva znam da to mnoge mlade, pa i već zrele ljude, a rođene poslije Drugog svjetskog rata, zanima) sumnjam da ima dovoljno napisanog o tom. Znam koliko sam se i sama namučila kad sam obrađivala mnoge pisce koji su živjeli u Puli i Istri (gdje i sama živim već četvrto desetljeće), a u želji da doznam nešto osobno i osebujno o dotičnom, a što još nije zapisano. A o mojoj obitelji poslije mene nema više tko pisati, a, ako se netko jednom bude htio time baviti, neće znati za ove pojedinosti. A što se pak tiče starih papira, oni se tako lako gube i bacaju. Prošla su vremena kad su se tolike sitnice, pisma i bilješke spremale, prošla su ta vremena i za obitelji, pa, nažalost, čak i za neke ustanove. I ja sam već na pragu osmog desetljeća i zasigurno znam da će jednog dana (nadam se ne tako skorog!) poslije moje smrti, trebati isprazniti stan, i da će sve što nije neka materijalna vrijednost otići na gradsko smetlište.<sup>1</sup> Zato mislim da bi svaki stari starosjedilac Kaštela morao zabilježiti ono

---

<sup>1</sup> U Puli se to dogodilo s kamionima knjiga "Istarske naklade" (među njima i četiri velika moja rukopisa, od kojih je jedan bio čak predviđen za objavljivanje), a nedavno objavljuje "Glas Istre" da je nekoliko kamiona knjiga znanstvene knjižnice doživjelo istu sudbinu, naime, trebalo je isprazniti skloništa, tamo su bile knjige, a drugog prostora nije bilo!

čega se još sjeća, a o čemu njegova djeca, a pogotovo unuci, više i ne slute. I vjerujem da su čak jako važne i nevažne sitnice, jer sve to priča o životu, običajima, veseljima, a još češće teškoćama i patnjama našeg težaka.

Zbog svega toga zabilježiti ću i jednu misao, koju je izrekla moja baka s majčine strane kad je 1919. došla prvi put u Kaštelu. Moram reći nekoliko riječi najprije o njoj. Bila je Njemica, iz Ingolstadta gdje je pohađala francusku djevojačku školu kod časnih sestara. Živjela je u Münchenu, Beču, a poslije udaje za mog djeda, u Rijeci. Govorila je i čitala na četiri jezika, a bila je iznimno dobra slikarica. Pričam to da bi se vidjelo da je, premda rođena polovicom prošloga stoljeća, imala kulturu i široke poglede na svijet. Jako se iznenadila kad je u Kaštelima upoznala susjede i prijatelje mog oca. "Oni nisu seljaci, u pravom smislu riječi", govorila je. Kao gradsko dijete zamišljala je seljake u svojoj domovini, tada čak i na mnogo višem stupnju civilizacije, možda ipak i s malim prizvukom pejorativnosti. I zaključila je da su kaštelanski težaci "Stadtbauern". A za mlade ljude, poput mog oca, koji su u to vrijeme, ako su bili iz bolje stojećih težačkih obitelji, počeli ići na studije, još se mnogo godina kasnije čudila kako je moguće da u tako kratkom vremenu od težaka postanu pravi *gentleman*! Možda ipak ima nešto u onome (a to moja baka u svojoj domovini nije mogla ni znati ni čuti): da kad staviš prst u more, u vezi si s cijelim svijetom.

Petar Arambašin rodio se 17. lipnja 1894. u Kaštel Novom. Pohađao je pučku školu u svom rodnom mjestu. Zaustavila bih se na trenutak na toj kaštelanskoj pučkoj školi. Bilo je to vrijeme kad se učio krasnopis i kad se polagalo na lijepo pisanje. Odatle svima koje znam da su je pohađali pravilan i ujednačen, prekrasan rukopis sve do smrti (nalazila sam listove ispisanne od mog oca tek nekoliko mjeseci pred smrt tim lijepim i urednim rukopisom, a isto tako u njegove mlade sestre, koja je još i kad je prešla osamdesetu isto tako lijepo pisala). Također se u toj pučkoj školi njegovao pravilan književni jezik (bilo je tako i u vrijeme između dva rata, kad sam ja išla u školu) pa su te generacije, pogotovo ako su poslije išle dalje u školu, dobro znale jezik. I uopće, u građanskim obiteljima govorilo se književnim jezikom, naravno uz neki lokalizam koji manje više svi upotrebljavaju.

Kad je počeo pohađati srednju školu, P. A. je stanovao u Splitu, jer onda nisu bile takve veze da su učenici mogli putovati u školu i iz škole. Pohađao je najprije Splitsku klasičnu gimnaziju, a kasnije prelazi na realku. Već u prvim razredima srednje škole zanima se posebno za lijepu književnost i poeziju.

Iz posljednjeg pozdrava koji piše svom školskom drugu Barbarossi, prerano preminulom (1910.), saznajemo da su kao srednjoškolci izdavali litografirani listić, pa je P. A. čak bio i njegov urednik. Premda se malo razumio u taj posao, kako sam kaže.

Moglo bi biti zanimljivo za njegovu osobnost, kakve sam sve časopise našla na tavanu naše kuće u Kaštelima. Navest ću samo neke, jer sam gotovo sigurna da nisu stizali na mnoge adrese u tom malom selu, u ono vrijeme: *Hrvatski Djak*, glasilo hrvatskog naprednog djaštva, 1911., *Jug*, Spljet

1911., *Mladi Hrvat*, list za mlade (urednik Viktor Car Emin i Rikard Katalinić Jeretov), Opatija 1914., *Krijes*, list za odrasliju mušku i žensku omladinu te porodicu, *Ilustrovani obzor* 1909., *Omladina*, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži, *Savremenik* 1909. i 1910., *Hrvatska Njiva*, *Venac*, književni omladinski list, Beograd 1912., *Foto-Sport*, *Modernes illustriertes Fachblatt*, Wien 1915., 1916., i još mnogi drugi kasnijih godina.

U tim svojim srednjoškolskim danima P. A. se počinje jako zanimati za zagonetaštvo. Preko zagonetaka počinje se dopisivati s Antunom Barcem iz Sušaka, svojim vršnjakom koji ima iste interese. Tako nastaje jedno veliko mladenačko prijateljstvo.<sup>2</sup>

Antun Barac je mišljenja da su njih dvojica zapravo začetnici i osnivači hrvatskog zagonetaštva. Obojica pišu i pjesme, i šalju ih jedan drugom na kritiku, koja zna biti i oštra, ali dobronamjerna. Tada mladi Barac već ima dobar sluh za poeziju, i neke pjesme svog vršnjaka i prijatelja ocjenjuje jako dobro, vjerujući da će sigurno kao pjesnik uspjeti. No njihovi razgovori preko pisama najviše se kreću oko raznih vrsta zagonetaka. Obojica već objavljuju poeziju, ali najviše raznorazne zagonetke.

Petar Arambašin u to vrijeme piše i nekoliko teorijskih članaka o raznim vrstama zagonetaka (o rebusu, konjičevu skoku, krojidbi - šaradi). Sa svojim srednjoškolskim drugovima istog zanimanja, u Splitu, P. A. osniva zagonetačko društvo "Peroslav", koje se kasnije spojilo s društvom "Polet" u "Primorac". Svi članovi objavljuju zagonetke u već spomenutim listovima.

Pri koncu srednje škole P. A. mora odlučiti što će studirati. Kao što je tada bilo opće uvriježeno mišljenje, i u njegovoj obitelji se smatralo, da pisanje poezije nije nikakav ozbiljan, a pogotovo ne koristan posao. Osim već spomenutog liječnika, barbe Joze, tu je i barba Luigi, majčin brat (dr. Vjekoslav Škarica, ugledni odvjetnik i pisac više stručnih radova), glavni obiteljski savjetodavac. On predlaže berlinsku *Handelshochschule* kao nešto suvremeno, i s više raznoraznih mogućnosti za rad po završetku studija. Uvjerili su mladog sanjara da je to dobro i korisno, i on polazi u Berlin na studije. Kako kao većina Dalmatinaca ima izraziti talent za jezike, brzo svladava njemački. Na fakultetu se susreće s engleskim, koji postaje i ostaje njegov dugogodišnji interes, otvarajući mu jedan novi neslućeni svijet i golemu literaturu, u ono vrijeme u nas malo prevedenu. Čita je sada najprije u njemačkim prijevodima, a vrlo brzo i u izvorniku. Koliko mu je moguće, kupuje i knjige, i tako začne svoju, kasnije veoma veliku biblioteku. I već počinje pomalo prevoditi u sveučilišnoj biblioteci. A što je zanimljivo, prevodi i s francuskog, pa tako nalazim nekoliko prijevoda Baudelaireovih pjesama u prozi, kraj kojih je zabilježio da su prevedene u Sveučilišnoj biblioteci 1914., od kojih za jednu znam da je objavljena. Zanimljivo je da, bacivši se svim odu-

---

<sup>2</sup> Antun Barac je kasnije naš poznati literarni historičar i profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Objavila sam ta pisma u "Croatici", prinosi proučavanju hrvatske književnosti, Zagreb 1988., pod naslovom *Mladenačka pisma A. B. iz Sušaka u Spljet*.

ševljenjem i ushitom, kakav mogu imati samo mladi ljudi, na učenje jezika i upoznavanje njemačke, engleske, pa i francuske literature, ipak ne zapašta studij, redovito polaže ispite na univerzi, i uvijek s odličnim i vrlo dobrim uspjehom.

Prvi svjetski rat i mobilizacija prekida ga pri samom koncu studija. Ras-poređen je u Trebinje, kasnije Mostar, Hum, a neko je vrijeme i u bolnici u Sarajevu. Vodi gotovo sve vrijeme svoj osebusni dnevnik u stihovima, pa se sačuvalo dosta tih zapisa u teći s lijepim podnaslovom "Smjehuljci i suze", posvećenih svojoj dragoj. I, ako isključimo one intimne ljubavne ispovijedi (jer to je zapravo spjev o cjelovitosti i skladu jedne ljubavi), pune čežnje i očajanja zbog neispunjenih želja i snova, mogu se tu pročitati i zanimljive sličice i skice iz tog razdoblja, a to je razdoblje rata koji je mladom čovjeku, punom nade i planova, grubo i naglo sve to poremetio i razbio. Suočen sa stvarnošću i svakodnevnim umiranjem gubi često nadu i vjerovanje u bu-dućnost. Ne samo da je daleko od svoje ljubavi (sada je već zaručen sa svo-jom budućom suprugom), već mu je, kao i tisućama drugih mladih ljudi, život posve poremećen. A rat traje i traje, bezizgledan i beznadan. Često sam dva desetljeća poslije tih zbivanja čula od mog oca i njegovih vršnjaka kako su oni "nesretna i izgubljena generacija". Nisam to kao dijete shvaćala. Tek doživjevši i sama (a dvadesetogodišnjakinja) Drugi svjetski rat, pa sad opet u ovim teškim danima kad svakodnevna izvješća javljaju o tolikim prerano ugašenim mladim životima, listajući ove požutjele zapise, mogu i predobro shvatiti kako ratna zbilja utječe na sve, a poglavito na mlade koje je nepo-sredno zahvatio taj smrtonosni vrtlog.

Budući mislim da će opseg njegovih neobjavljenih radova biti prevelik da bi tu ušle još i ove mladenačke pjesme, navest ću ih tek nekoliko, toliko da bi se vidjela raspoloženja i neraspoloženja što more mlada čovjeka u tim teškim danima.

A još daleko, daleko -  
ti cvjetni, sretni su dani,  
u beskraj tamo preko  
možda su tek kao i lani...

Sve sanje slatke i žarke  
žudnje i uzdasi - zaman;  
sve nade puste su varke,  
dok život tako je taman! (...)

Ili:

Pitaš me, sanjo, zašto  
stihove sjetne skladam  
i jadaš se što katšto  
u očaj vajni padam.  
Ne mogu l' da se nadam  
i vjerujem u tašto?

Oh, da znaš, o slatka mašto,  
 kako ti silno stradam  
 kad mi uskrsnu misli  
 mrtve i nadi svisli...!  
 Ne mogu da se svladam  
 tad, već snova se sjetim  
 najljepših mladih ljeta,  
 što minula su pusta...  
 Jer u pola svog leta  
 već klonuh i sustah,  
 padoh, mjesto da letim,  
 ikarska sudbo kleta! (...)

I još nekoliko završnih stihova pjesme "Ili..."

(...) Hoće li ikad vratit se mladost  
 i radost cvjetna i sladost sretna,  
 a s njima dani medeni, zlati  
 i doba bajno ko basna krasna?  
 Ili će proljet kada se vrati,  
 nać mjesto mene - živoga mrca? (...)

Prerano je otjecala mladost u to vrijeme, prerano se sazrijevalo i prebrzo starilo, a često u raspoloženju kakvo bilježi u jednoj pjesmi u prozi, napisanoj na njemačkom (ima više takvih zapisa na njemačkom), na Dušni dan 1915.:

Ein trüber, trauriger Tag.  
 Bleiern-schwere, schwarze Wolken am Himmel ... Kein Regen und  
 keine Regung in der Luft. Blumen? Keine ... nur ein dürrer, welker  
 Leichenduft.  
 Ein toter, trüber, trauriger Tag.  
 Bin einsam und allein und weine stille, weine bitter, weine... (...)

Slično raspoloženje bilježi i u crtici "Mrtvih dan" dvije godine kasnije, u sarajevskoj bolnici, kad kroz prozor gleda u dvorište puno vijenaca, pa uzvikuje:

O, koliko ih ima, koliko ...! Čitavo dvorište! Koliko ih pogiba, umire,  
 propada ... U naponu snage, u prvoj mladosti, ...

I navela bih još samo zadnju od tog niza pjesama, a s nadnevkom od 3. 9. 1918., naslovljenu *Milijuni*:

Jedanaest milijuna  
 sve samih mrtvih...  
 Devetnaest milijuna  
 ranjenih, bijednih...  
 Trideset milijuna  
 nevinih žrtvi...

I bezbroj još milijuna  
jadnih, gladnih, i žednih...

Krv, krv, krv  
i sjeća...  
do crva crv,  
do strvi strv...  
To je budućnost eona  
spasenje, sreća?

Smijte se djeco Sijona,  
Albiona i velikih  
prekomorskih Dominionala!  
I vi ste - bussness mani - trgovci  
Uvijek su vam ipak najvažniji novci.  
Ni od vas nemamo više "opiniona". (...)

U takvim mračnim i beznadnim raspoloženjima mnogi mladi ljudi dočekuju kraj rata. A poslijeratna zbilja nije baš jako blistava. Vremena su teška, kao i uvijek poslije velikih ratova, pustošenja i osiromašenja. Otac P. A. vraća se iz mariborskog zatvora, gdje je bio zatočen kao rodoljub, teško bolestan i malo zatim umire. Od zloglasne "španjolke", nedugo potom umire mu i majka. Tadašnja agrarna reforma odnosi dio imanja, od kog se i tako ne može više živjeti, a i nema se tko stručno i znalčki o njemu brinuti. Tu je još i maloljetna sestra kojoj treba dati neko obrazovanje. Petar Arambašin pomoću svog tasta dobiva mjesto na solani u Pagu. Ovdje bih morala reći i nekoliko riječi o mojoj majci Marili Coshina Arambašin, smatrajući da su pruži uvijek imaju stanovitog utjecaja jedno na drugo, a pogotovo kad se nađu, u pravom smislu riječi, srodne duše s istim interesima i sklonostima. Moja majka rođena je na Sušaku 1896. u veleposjedničkoj i veletrgovačkoj obitelji. Pohađa višu djevojačku školu u Sušaku (iako je na Rijeci bila i njemačka i talijanska škola, ali otac, narodnjak, želi da mu kćeri idu u hrvatsku školu). Početkom Prvog svjetskog rata njezin otac odluči preseliti u svoj rodni Pag, gdje je mnogo ulagao u nekretnine, kupivši čak i veliko slatkovodno jezero Velo Blato. Predani je tolstojevac (sjećam se Tolstojevog portreta u njegovoj biblioteci), uvijek se želio vratiti prirodi, pa se posvećuje imanju i prosvjećivanju svojih seljaka. Kad moj otac za zaruke (1916.) prvi put dolazi u Pag, fasciniran je ladanjskim načinom života koji obitelj vodi i kaže kako ga to podsjeća na život plemića iz ruskih romana. Sve djevojke u kući (moja je majka imala još tri sestre) sviraju glasovir, govore tri jezika, a sada još uče engleski, mnogo čitaju, a i veoma lijepo slikaju. (Kad smo kod slikanja, spomenut ću da je moja majka za jednu amatersku predstavu u Kaštelima naslikala kulise. To je moglo biti pod kraj dvadesetih godina. Predstava se održavala u školi u Kaštel Novom, a glumili su rodaci mog oca Marija, Nada i Veljo Škarica i još neki njihovi prijatelji. Pitala sam pred nekoliko godina znanca u Kaštelima o tome, ali nitko od sad živućih nije više znao koja



je to predstava bila.) Eto, našla su se dva srodna bića u ljubavi i divnom prijateljskom razumijevanju, što je potrajalo do kraja života.

Pag je vrlo lijep gradić s neobičnom i krasnom (u ono vrijeme još ne-taknutom) prirodom, ali P. A. se želi vratiti u svoj rodni kraj (a misli i na školovanje svojih dviju kćeri). Da bi to postigao, mora provesti nekoliko godina u Beogradu u Upravi državnih monopola. Konačno ipak tridesetih godina dobiva mjesto u Splitu. Tu i umire u prosincu 1943. godine.

Tih prvih poslijeratnih godina P. A. još po štogod objavljuje, više iz zagonetaštva nego poeziju, a najviše se bavi usavršavanjem znanja engleskog. Dostupnošću radio aparata (najprije onog starog tipa sa slušalicama) može usavršiti i izgovor, što je u engleskom i najteže, pogotovo kad se živi negdje gdje ga nema prilike slušati.

Poznanstvo s profesorom Jankom Lavrinom (Slovincem iz Bele Krajine i kasnije najstarijim slovenskim akademikom), tada mladim profesorom slavistike na Nottinghamskoj univerzi, koje se razvija u jedno lijepo i trajno prijateljstvo, upotpunjuje njegovo zanimanje za taj jezik i literaturu. Dopisuju se, razmjenjuju knjige. U to vrijeme malo se putovalo, ali Englezi su uvijek bili veliki putnici, pogotovo u egzotične i neistražene zemlje, kakva im se u to vrijeme još uvijek, vjerojatno, činila i naša. Neki od tih putnika "u nepoznato", a koji su se u Londonu sreli s profesorom Lavrinom i prijateljevali s njim, kad bi se odvažili na taj daleki put, dobili su uvijek preporuku da posjete i njegove prijatelje u Splitu, a Split se na takvom velikom putovanju nije smio zaobići. Tako se često pojavio u kući mojih roditelja poneki gost iz dalekog Albiona. Kao prvo, bili su uvijek jako iznenađeni kad bi već u prvom susretu vidjeli kako odlično taj strani gospodin vlada njihovim jezikom i koliko toga zna o njihovoj zemlji. (P. A. bio je dugo pretplaćen na londonski *Times*, a kasnije na *Guardian*, pa je, osim iz knjiga, bio i potpuno informiran o svakodnevnim zbivanjima.) Neki takvi kratki susreti prerasli su u dublja poznanstva i prijateljstva, poteklo je dopisivanje, darivanje knjiga s jedne i druge strane, i pokoje uspomene (s naše strane najčešće neko lijepo narodno tkanje, paška čipka ili pak čipka od niti agave s Hvara, što je te daleke prijatelje uvijek jako oduševljavalo).

Među stariim papirima, koji su se unatoč ratu sačuvali, našla sam i nekoliko pisama iz tog vremena. Neka su od slikarice Miss Clare koje se je dva sjećam (a više po pričanju), i koja je jako zavoljela Kaštela, pa i nekoliko puta dolazila, a prijateljevala je i s kiparom Marinom Studinom. Osoba iz tog razdoblja pak koje se jako dobro sjećam bila je Mrs. Chatterton, skladateljica i muzikolog. Među njezinim su pismima i programi nekih koncerata s južnoslavenskom glazbom, koje je ona organizirala. Bilo je to vrijeme kad se nije živjelo u žurbi, kad se sa svojim prijateljima dugo razgovaralo i posvećivalo im se mnogo vremena, a kad nisu bili blizu, u pismima. I nisu to bila pisma brzojavnog sadržaja. Pisalo se o knjigama koje se pročitale, o šetnjama, o prirodi, o ponekoj izložbi ili kazališnom komadu. Sve su to bili događaji koje je vrijedilo zabilježiti i koji nam danas, više od pol stoljeća poslije tog vremena, mogu mnogo reći o ljudima koji su ih pisali. U tom

vremenu bez žurbe moglo se sa svojim gostima sjediti za dugih ljetnih popodneva u vrtu u Kaštelima ili Splitu, moglo se lutati uskim ulicama Dioklecijanove palače, upozoravajući ih na posebno lijepe skrivene podrobnosti. A bio je obvezan i izlet iz Kaštela u Trogir, tada još redovitom i pomalo romantičnom vožnjom redovite parobrodarske pruge, već zaboravljenom, a tako udobnom i lijepom, s pristajanjem u malim kaštelanskim portima.

Mislim da bi bilo zanimljivo zabilježiti i susret sa Seton-Watsonom, engleskim historičarom i publicistom, koji je bio protiv ugnjetavanja malih naroda, osobito slavenskih, još pod Austrougarskom, pa je, da bi bolje upoznao prilike, putovao po tim zemljama. Tako se prije Prvog svjetskog rata zatekao i u Splitu. Napredni splitski srednjoškolci dočekali su ga i priredili mu ovacije; naravno da je među njima bio i A. P. Četvrt stoljeća kasnije, koncem tridesetih godina, Seton-Watson opet je doputovao u Split. U engleskom klubu pozdravio ga je P. A. na korektnom engleskom, podsjećajući ga na taj događaj. I Seton-Watson se sjećao toga i nemalo se ali ugodno iznenadio da susreće opet jednog od onih tadašnjih oduševljenih omladinaca. (Valja napomenuti da je u to vrijeme vrlo malo ljudi govorilo engleski, osobito u Dalmaciji. U Splitu su bila dva profesora, koliko se sjećam, koji su u gimnaziji predavali francuski, a bili su i profesori engleskog. Jedan od njih bio je naš rođak Vojo Arambašin, koga se još sjećaju mnogi moji vršnjaci, pa i mladi, jer ih prvi u engleskom klubu podučavao engleskom, po svojim skriptama.)

Pred nekoliko godina u Londonu vidjela sam da biblioteka "Penguin" slavi pol stoljeća od početka izlazenja. Morala sam se prisjetiti da je P. A. kupovao te ukusno opremljene a jeftine knjige od početka njihova izlazenja. Ne znam da li ga je na ta izdanja upozorio netko od njegovih engleskih prijatelja ili je u tadašnjem engleskom tisku pročitao o tom. Svakako, sve do rata stizala su "Penguin" izdanja u njegovu biblioteku, a u njima mnogi biseri anglo-američke literature, počevši od klasika pa do suvremenih pisaca, koji su se u nas počeli prevoditi tek poslije rata.

Pitala sam višeput svog oca zašto nije objavio koju knjižicu svojih rukopisa. Odgovor je uvijek ista priča svih pisaca koji tek počinju, a koji su daleko od uredništava časopisa, a pogotovo od nakladnih poduzeća. Šalješ rukopise, nešto izade, nešto ne, nemoguće ti je pratiti i kupovati sve listove i novine, a urednicima nije ni na kraj pameti da bi nekom suradniku iz "provincije" još i pisao pisma, ta dosta mu je onih koji ga dnevno opsjedaju. I tako ima previše pisaca, a tek poeta!

A prevođenje? Zbilja je šteta da je takvo golemo i temeljito znanje više jezika, a posebno engleskog koji se u ono vrijeme nije učio u školama i znalo ga je relativno vrlo malo ljudi, ostalo neiskorišteno. No ni to nije bilo tako jednostavno. Put objavljivanju bio je gotovo isti kao i za originalno stvaralaštvo. (On bi često samo za nas preveo neki ulomak koji mu se dopao ili pjesmu.) I smatrao je da bi svaki prevoditelj trebao, po vlastitom afinitetu, prevoditi ono što ga privuče, gdje nalazi srodnosti, što voli. Međutim, u

takvim slučajevima uvijek je pitanje ukus i afinitet urednika kome bi to ponudio. A kako je savjesno i dobro prevođenje velik i naporan posao, ne počinje ga se bez prethodnog dogovora. I opet se vrtimo u istom krugu kao i prije. I opet daleko od centra. I opet "provincija" o kojoj nitko ne brine. Od njega sam prvi put čula i ono "traduttore traditore", kad se znao naljutiti na neki loš prijevod.

Možda nije imao dovoljno upornosti, a svakako nije bio tip koji bi se gurao i nametao. I sve ovo što je radio radio je, jer je to volio. Bio je to njegov *hobby* (i tu riječ nam je rastumačio, onda kad se u nas uopće nije upotrebljavala). A ako čovjek podrobno razmišlja i raščlanjuje, *hobby* je zapravo onaj pravi poziv nekog čovjeka.

Kako se i pri učenju, i kasnije pri čitanju, služio englesko-njemačkim rječnikom, koji je bio nabavio još na početku studija, došao je na zamisao da napiše višestruki rječnik englesko-hrvatsko-njemačko-talijanski. Pri kraju tridesetih godina počeo se time sustavno baviti. Čitao je ne samo za zabavu, već uvijek bilježeći riječi koje su ga zanimale, a posebno se sjećam kako se veselio kad bi čitao neku knjigu s pomorskom tematikom, s mnogo izraza iz pomorstva, koje je sve pomno zabilježio, govoreći kako je za nas kao pomorsku zemlju to osobito važno. Bilježio je sve to na listovima papira koje je obično držao u knjizi dok bi je čitao, međutim za vrijeme bombardiranja u Drugom svjetskom ratu, kad je kuća na Bačvicama gdje smo stanovali bila bombardirana, propala je među inim i glavnina papira i rukopisa.

Poznam mnoge mlade pjesnike, ili one koji bi to željeli biti, koji upornošću nađu sponzora, najčešće u poduzeću u kojemu rade, ili pak u svom rodnom selu u općini i - tiskaju svoje stihotvore. No, kao što već rekoh, Petar Arambašin nije bio taj tip. Osim toga smatrao je, osobito za ovu svoju mladenačku zbirčicu, da je i previše intimna da bi je netko drugi čitao, posvetio ju je svojoj dragoj, i to je bio dar za nju. I ja sam iz istog razloga prepisujući te stihove izostavila nekoliko pjesama, premda, danas kad u suvremenoj književnosti svih naroda čitamo stranice i stranice o seksu sa svim podrobnostima, ovo bi mogli čitati bez sustezanja i maloj djeci. Zanimljivo je da u toj mladenačkoj poeziji ima jedna pjesma, *Sotonski srokovi*. Eto, kako se događa da pjesnici s raznih udaljenih meridijana i u velikom vremenskom rasponu imaju katkad istu misao. Mislim da je ta pjesma, a i još neke, inspirirana slikarstvom Böcklina, koga su u mojoj obitelji voljeli, pa je već baka u staroj kući u Pagu kopijom njegove slike ukasila otvor kamina, a i mama ga je u nekoliko navrata kopirala.

I ne samo da je P. A. smatrao nedostojnim moljkanje i obilaženje uredništava da bi mu se nešto objavilo, već živeći sredenim građanskim životom sa svojim uhodanim satnicama nije ni imao vremena za to. U uredu je bio svakodnevno do dva sata. Poslije objeda se morao (a to je i naš stari dalmatinski običaj, vjerojatno uvjetovan klimom) malo odmoriti. Zatim se posvećivao nama, djeci, pratio je ne samo ono što smo u školi morale znati i naučiti, nego nam i uvijek darivao nešto novo i nešto više. Birao nam je knjige koje ćemo čitati, nastojao je da ne zaboravimo njemački koji smo kao

djeca naučile s bakom, pa je s nama čitao i razgovarao. Dao nam je i prve lekcije iz engleskog. A bilo je to vrijeme kad su se obitelji posjećivale, a (u toj predautomobilskoj eri) svakoga dana se i malo prošetalo. I te obiteljske šetnje bile su veoma lijepe, kao i razgovori koji su se vodili. Uvijek je bilo nešto zanimljivo što nam je mogao ispričati, kao i neka ljepota oko nas na koju nas je upozorio, učeći nas da se veselimo lijepim, malim svakodnevnim stvarima, a kojih uvijek ima oko nas. Samo ih treba vidjeti. Osim svega toga, Split je bio kulturni grad. Imao je kazalište, uvijek po koji koncert, i često zanimljivu i vrijednu izložbu, a čovjek njegova kova i kulture sve je to želio i volio vidjeti.

I tako sve do rata, kad se sav život izmijenio, kad su se ljudi preplašeni zatvorili u kuće i kad je najvažnija briga bila nabava hrane i preživljavanje. Početkom rata, a poglavito 1942., godine kad je počeo pobolijevati, a kao pametan čovjek s velikim znanjem u mnogim oblastima, vjerojatno je predviđao i svoj skori kraj, počeo je sređivati svoje papire, osobito pjesme koje je kao i toliki drugi imao na raznim papirićima. Počeo ih je sustavno prepisivati svojim uvijek lijepim i pravilnim rukopisom. Naslovio ih je: *Poznanstva, uspomene i stihovi*. Odmah ispod naslova je i *Napomena slučajnim čitaocima*:

U dnevniku ovom, znajte,  
najljepša će biti strana  
bijela i neispisana;  
sve ostale pokidajte!

Na sljedećoj strani je nekoliko stihova kao moto, u kojima je posve sažeto rekao sve ono što je i kako mislio o svome pjesništvu (dakle dnevnički su to zapisi koje piše za sebe):

Ja ne pišem za potomke  
ni za vječnu slavu svoju  
kada srca svog odlomke  
slažem u kiticu koju,  
već bilježim (zašto ne bih?)  
šapat koji uvijek slušah  
kad se tiho samoj sebi  
ispovijeda moja duša.

Zatim slijedi posveta - svojoj supruzi: *mojoj Marili*, a pod njom stihovi pjesnika kojeg je volio:

"Verse and nothing else have I give to you"

*R. Browning*

Bilježi on tu mnoge pjesmice kojima nas je višeput zabavljao, a često bi netko od nas dobio i na dar pjesmicu, ali dopisuje i mnoge nove u tim teškim ratnim danima, katkad potišten, jer to je već drugi rat koji doživljava, i vijesti su pune grozota, ponekad i s malo humora, čime se čovjek uvijek brani od potpunog potonuća. Ponekad uz glazbu (a bio je muzikalan kao

većina Kaštelanaca i slušao ju je s razumijevanjem i osjećajem, pa se i poneki stručnjak začudio njegovu znanju u tom pogledu), ponekad u tišini navela su mu sjećanja na mladost, na raznorazne ljude koje je sretao. Jedna naša poetesa govorila mi je nekom prilikom kako ona vjeruje da čovjek u trenutku smrti posjeti sva mjesta i ljude koje je volio, potkrepljujući to nekim primjerima. Možda ima nešto u tome. Razmišljajući sad o tom, rekla bih da možda uopće, kad čovjek osjeti u jednom trenutku da njegovo vrijeme istječe, a možda i predosjeća skori kraj, pa ako je realan i inteligencija mu je još netaknuta, kao što je bilo i s P. A., vraća se u mislima unatrag. Razmišlja o svemu proživljenom, čineći u sebi nekakav pregled o svemu što mu je život dao, a što uskratilo, kao i što je on sam učinio u životu, a na što nije dospio. (Pa za sebe zaključuje "might - have - been", u pjesmi *Pero Rambašin.*) A onaj koji voli pisati i koji je čitav život uvijek ponešto bilježio, zapisuje to i u takvim trenucima. Tada, kad nam je to čitao u obitelji i među prijateljima, zabavljali smo se i smatrali to igrom, kao što smo se često igrali riječima, gradeći pokoji nevješti stih ili smišljajući rebuse i zagonetke. Danas, kad sam i sama spisateljica, znam koliko je to pisanje, onome kome je dano, životna nasušna potreba, a poslije mnogih nesreća i životnih nedaća, i koliko je to ljekovito. Jedino što u ponekom trenutku preostaje i pomoću čega se može preživjeti. I koliko taj list papira i olovka kojom će ga ispuniti, ispunja i pisca samog, pa čak i usrećuje, a sigurno smiruje i pomiruje sa svim zlom koje mu se događa. Najvjerojatnije da je i moj otac osjećao tako, u tim teškim ratnim danima. I kako pisac u krajnjoj liniji ipak ne piše za ladicu, ostavio nam je svoj trag i svoje gledanje na svijet i na ljude svog vremena. Ali i trag o sebi, neobičnoj i nesvakodnevnoj osobnosti, golema znanja i kulture (moglo bi se zbilja reći - renesansnog čovjeka), a ponikao u malim, tada jedva znanim Kaštelima.

Svaki se pisac, i bez razmišljanja, spontano opredjeljuje za oblik koji mu najbolje odgovara. P. A. je volio i inače kratke priče. On me je upoznao sa Somerset Maughamom i njegovom *short story*, pa s Maupassantom i Čehovom, koje je, pisce, jako cijenio i volio. No on je izgleda bio još kraćeg daha. Na primjer, svaka od pjesama koje je on uvrstio pod naslov *Poznavstva* (a koje bih ja nazvala "skicama za portrete") mogla bi biti motiv izvanredne kratke priče o tim ljudima s izrazitim svojstvima, obilježjima i osobitostima, a baš u stilu navedenih pisaca. Međutim on je izabrao, ili još bolje, njemu se nametnuo stih, i tekao mu je vrlo glatko. Najvjerojatnije je osjećao da nema strpljenja, a ni vremena u svom kratkom životu za duga raspređanja do u najsitnije potankosti (a meni baš to često zamjeraju urednici!). Možda ima istine kad u pjesmi o sebi samome kaže, s primjesom ironije: "ali ni ta slabost moja ne potraja dugo". Ipak moram reći da se svim svojim *hobbyjima* bavio sustavno i ozbiljno. Imao je vrijednu zbirku maraka (koja je propala u bombardiranju), mnogo je fotografirao, pa je osim mnogih dobrih fotografija obitelji i djece načinio i više umjetničkih fotografija prirode (a imao je onaj starinski fotoaparati na nogarima, na ploče, a prije fotografiranja trebalo je dugo kontrolirati daljinu, svjetlost, i poslije



djelo koje ja ne svrših, u tebi će  
uskrsnuti može biti pobjednički  
razmahav se bujno u još jače žiće; (...)

“Djelo koje ja ne svrših”... Često sam mislila kako bi trebalo srediti te sve papire i objaviti ono što je ostalo, osobito ljeti u Kaštelima, kopajući u “šufitu” po sanducima sa starim časopisima, te nailazeći i na ponešto objavljeno od mog oca. No bio je uvijek onaj isti razlog da sam odugovlačila, koji je i njega zaustavio u nastojanju objavljivanja. Gdje objaviti? Koga će to i u kojem časopisu zanimati? Preveć i sama imam iskustva u tom pogledu. No sad je već i za mene krajnje vrijeme da taj posao obavim.

Ipak se nadam da će se naći urednik koga će zanimati ostavština Petra Arambašina, a kojemu se uskoro navršava stota obljetnica rođenja, a 1993. i pedeseta obljetnica smrti.

(1993.)

### Bibliografija<sup>3</sup> Petra Arambašina

#### *Proze*

- *Kada?* (Critica iz našeg Zagorja), “Crvena Hrvatska”, Dubrovnik, 10. XII. 1910.<sup>4</sup>
- *Zbogom ostaj* (uspomeni kol. M. Barbarosse), “Narodni list”, Zadar, 31. VIII. 1910.
- *Za pok. V. Alačevićem*, “Narodni list”, Zadar, 22. VII. 1911.
- *Bijelac*, “Hrvatska Njiva”, Zagreb, 1917. br. 40.
- *Mrtvih dan*, “Hrvatska Njiva”, Zagreb, 1917. br. 35.
- *Kod Marina Studina*, feljton, “Život”, Split, 9. V. 1920.

#### *Pjesme*

- *U nedogled*, “Pobratim”, Zagreb 1911.
- *Pobratimu*, “Pobratim”, Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Molitva*, “Pobratim”, Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Majci*, “Pobratim”, Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Stanak mali*, “Pobratim”, Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Sreća*, “Pobratim”, Zagreb, 1910. ili 1911.

<sup>3</sup> Ova je bibliografija nepotpuna, jer sam autor nije sustavno vodio bilješke o tomu kada je i gdje što tiskano. Tek na dva prijevoda našla sam zabilježeno da je tiskano, i to na jednom samo naslov lista, bez datuma i mjesta izlaženja (a baš te listove nisam našla među starim časopisima). Isto tako i godišta onih koji su se sačuvali nisu kompletna (a najvjerojatnije da je tiskane radove spremao s cijelim časopisom). Neke mladenačke radove objavljene u “Pobratimu” izrezao je bez naznake datuma. Tako se to često radi na početku (s uvjerenjem da se nikako ne može zaboraviti), a ni kasnije, kad je sređivao rukopise, nije bio nimalo tašt da bi i to objavljeno sustavno sredio. Ili je možda odlagao za kasnije, pa nije stigao.

<sup>4</sup> Često se potpisivao Peroslav, osobito u zagonetaštvu, pa to ime daje i društvu zagonetača, a i Novskij (iz Novoga). Iz tog je vremena i odgovor uredništva “Crvene Hrvatske” iz Dubrovnika.

- *Časnom prof. V. P.*, "Pobratim", Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Proljeće*, "Pobratim", Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Čemu pjevam?*, "Pobratim", Zagreb, 1910. ili 1911.
- *I živjet moram...*, "Pobratim", Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Kad bol se rada...*, "Pobratim", Zagreb, 1910. ili 1911.
- *Kalabrezi*, "Pobratim", Zagreb, 1910. ili 1911.

#### *P r i j e v o d i*

- *Toto* (iz zbirke *Terra Vergine* Gabriela d'Annunzia), "Pobratim", Zagreb, 1911. br. 6.
- *Lazar* (Iz d'Annunzijeve zbirke *Terra Vergine*), "Crvena Hrvatska", Dubrovnik, 10. XII. 1910.
- Ada Negri: *Do nogu mi pjevu*, "Jugoslavenska žena", br. 1-2, god. IV.
- William Cowper: *Škrtač i miš*, "Dečije novine" (oko 1920.)
- L. Hear: *Lisac* (odlomak iz druge serije *Zavirivanja u nepoznati Japan*), "Mladost", 1924., br. 10.
- John Galsworthy: *Tovarna životinja*, "Mladost", 1926. br. 5.
- L. S. Palena, *Tvornica votke* (odlomak iz *Bijelog đavola na Crnom moru*), s engleskog preveo Pet. Ar.<sup>5</sup>

#### *S t r u č n i   č l a n c i   o   z a g o n e t a š t v u*

- *Krojidba* (šarada), "Krijes", Zagreb, oko 1912.
- *Razbiglavu* (rebus), "Krijes", Zagreb, oko 1912.
- *Konjičev skok*, "Krijes", Zagreb, oko 1912.
- *O Rebusu*, "Mladost", Zagreb, 1925. br. 3.
- *Šabovske zagonetke* (s primjerima), "Mladost", Zagreb, 1929., br. 9.
- *Zapamtite* (članak o rebusu), "Mladost", 1927., br. 5.

#### *Z a g o n e t k e*

- *Slovčanka*, "Pobratim", Zagreb, 1910., br. 2.
- *Bez seje*, "Pobratim", Zagreb, 1910., br. 2.
- *Trnski*, "Pobratim", Zagreb, 1910., br. 6.
- *Zagonetni napis*, "Pobratim", Zagreb, 1911., br. 19.
- *Izvodjanka* (po češkom), "Pobratim", Zagreb, 1911., br. 20.
- *K imendanu A. Barcu*, "Pobratim", Zagreb, 1911., br. 20.
- *Dioba* (iz zlatnih snova), "Pobratim", Zagreb, 1911., br. 14.
- *U s "e"*, "Pobratim", Zagreb, 1911., br. 17.
- *Marljiva braća* (brojčanka i hononim), "Pobratim", Zagreb, 1911., br. 10.
- *Umetak*, "Pobratim", Zagreb, 1911., br. 18.
- *Konjičev skok*, "Pobratim", Zagreb, 1910., br. 7.
- *Opreke*, "Pobratim", Zagreb, 1911. br. 9.
- *Molitva* (šarada), "Mladost", Zagreb 1927., br. 10.
- *Akrostih*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 10.
- *Opreke*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 10.
- *Rasplet*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 10.
- *Tri rebusa*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 10.
- *Opisni rebus*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 10.
- *Spojene četvorine*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 10.

---

<sup>5</sup> Često se potpisivao Pet. Ar. (Petar), baš u to vrijeme gotovo na svim zagonetkama.



- *Šarada*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 6.
- *Zagonetni napis*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 6.
- *Zagonetke*, "Mladost", Zagreb 1927., br. 2.
- *Dlatno pravilo* (opisni rebus), "Mladost", Zagreb 1927., br. 2.
- *Divni li su* (palindrom), "Mladost", Zagreb 1927., br. 2.
- *Neobičan slučaj* (šarada), "Mladost", Zagreb 1927., br. 3.
- *Uzrok* (umetak), "Mladost", Zagreb 1927., br. 3.
- *Lakomac* (opisni rebus), "Mladost", Zagreb 1927., br. 3.
- *Kad...* (uvečaljka), "Mladost", Zagreb 1927., br. 3.
- *Dosadno čekanje* (rebus u konjičkom skoku), "Mladost", Zagreb 1927., br. 3.
- *Rebus*, "Mladost", Zagreb, 1927., br. 5.
- *Uvečaljke* (s tumačenjem), "Mladost", Zagreb, 1927., br. 5.
- *Rebus*, "Omladina", Zagreb, 1921., br. 6. i 7.
- *Žigičarka*, "Omladina", Zagreb, 1921., br. 6. i 7.
- *Trokonjic*, "Omladina", Zagreb, 1920., br. 1.
- *Pitalica*, "Omladina", Zagreb, 1920., br. 2.
- *Razbglava sa zagonetnim napisom*, "Omladina", Zagreb, 1920., br. 2.
- *Zagonetke*, "Mladost", Zagreb, 1927. br. 8.
- *Spojene četvorine* (s tumačenjem), "Mladost", Zagreb, 1927. br. 8.
- *Zagonetke*, "Mladost", Zagreb, 1928. br. 5.
- *Kraljev hod*, "Mladost", Zagreb, 1928. br. 5.
- *Ciklus palindroma*, "Mladost", Zagreb, 1928. br. 5.
- *Slagaljke sa skrivućicom*, "Mladost", Zagreb, 1928. br. 5.
- *Dvostruki akrostih* (primjedba s opisom kako se slaže i rješava), "Mladost", Zagreb, 1928. br. 6.
- *Opreke*, "Mladost", Zagreb, 1928. br. 6.
- *Anagram*, "Mladost", Zagreb, 1928. br. 6.
- *Ispuštajka s rebusom*, "Mladost", Zagreb, 1928., br. 6.
- *Zagonetni brzoglav*, "Omladina", Zagreb, 1920. br. 9. i 10.
- *Račić*, "Omladina", Zagreb, 1920., br. 9. i 10.

## Literatura

- *Hrvatski biografski leksikon*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1983. str. 220.
- Arambašin, Tatjana: *Mladenačka Barčeva pisma iz Sušaka u Spljet*, Croatica, Prinosi proučavanju hrvatske književnosti, Zagreb, 1988., str. 124-168.

## Iz ostavštine Petra Arambašina

(Split u ratnim danima, 1942., 1943.)

### Coprifuòco

Poslije sedam pustim gradom  
mjesečina sama šeta.  
Niti lavež za ogradom  
tu tišinu ne ometa.

Utihnulo lahor blagi,  
zamrla je vreva svijeta;  
ušutješe glasi dragi:  
ulica je kao ukleta.

Strašne sjenke kao sablasti  
pokraj kuća tužno puze.  
Na ulice prazne pasti  
još će samo rose suze.

27. XI. 1942.

### Jesen

Pod prozorom u mom vrtu  
posljednje je lišće palo  
i ja gledam modru crtu  
na obzoru što je more  
umjetnički naslikalo.

Pozna jesen kao da znade  
da nam vatre sad ne gore,  
pa nas zato toplo grije  
suncem što se blago smije  
i ulijeva nove nade.

### Groza

Cio svijet su ljuti jadi stisli,  
on u teškom previja se grču.  
Po mom mozgu k'o oblaci trču  
crne, tamne i zloslutne misli.

Dušu mi je obuzela tuga,  
A srce se grči od očaja  
što ishodu ne vidi se kraja,  
što je ova groza već preduga.

12. XII. 1942.

### Poznaješ li zemlju...

Poznaješ li zemlju gdje se sve ne pljačka,  
gdje se mjesto zeca ne blaguje mačka,  
gdje cjenike ne tiskaju tako

da samo naivne umiruju lako;  
gdje ne vlada ta skupoća strašna;  
gdje se nađe masti još i brašna;  
gdje ima još jaja, sira, mlijeka;  
gdje od samih ne živi se "deka".  
Gdje se ljudi za krumpir ne tuku  
kao da brane svoju zadnju luku;  
Gdje je puno povrća i voća,  
a pazar se zove jeftinoća;  
poznaješ li takvu zemlju, dušo?  
Povedi me tamo da bih kuš'o  
barem jednom još pod stare dane  
slast života s tobom, moje lane!

*Ova je pjesma parafraza na poznatu opernu ariju, a na riječi Goethea (Wilhelm Meisters Lehrjahre), koju je skladao Ambr. Thomas. Moja ju je majka voljela i svirala na glasoviru, a riječi su: "Kennst du das Land wo die Zitronen blühn?..."*

### Herojima

Sve su naše misli sitne,  
a ništavna naša djela  
kad sudbine neumitne  
kose ljude srca vrela,  
duše čiste, bez opijela  
što umiru, i bez zvona.  
Slava spomenvijence splela  
Herojima.

29. XI. 1942.

### Sveti Nikola

Sveti Niko došao s neba  
i donio mnoge dare;  
usrećio, kako treba  
redom sve - mlade, stare.

Ali vama, dragi moji,  
donio je još i kruha  
što na većoj cijeni stoji  
i od knjiga i od ruha.

Buduć s njim se dobro ruča  
i kada je puna zdjela,  
to vam svetac preporuča:  
uživajte vaša jela!

6. XII. 1942.

**Signor delegato**

Un mattino d' improvviso  
venne signor delegato  
a prendere commiato,  
con quel viso imbronciato.  
(Il perchè se vuoi saperlo  
devi esser un bel merlo!)  
E balzammo tutti impiedi  
Esclamando: "Buone feste!"  
ci rispose (non lo credi?  
pur è vero!): "che diceste?  
Buon lavoro!!!" Corse via...  
E pensammo - Così sia!

28. VI. 1942.

**Gli Stranieri**

Gli stranieri hanno tutto,  
Olio, riso, burro, strutto.  
Non mangiano semolina  
Ma farina fina, fina.  
Ogni giorno pesce, carne  
da scegliere, da gustarne.  
E piselli, e fagioli  
consumano loro soli.  
Mentre così tutto l'anno  
hanno tutto senz' affano.  
Il popolo, (sempre bue)  
sta in fila, due a due  
per razioni.

26. XI. 1942.

**Badnja večer**

Kao vilinski dućan pravi  
što ga dječja mašta slika  
gledam sada ja na javi  
ispod bora nevelika  
od svjećica što se blista  
more divnih rijetkih stvari  
i ostalih čuda trista;  
sve ukusni lijepi dari.

Za slikanje tu su boje  
i kičice; slike (koja  
ne znaš ljepša je od koje).  
Knjige - ima li im broja?  
Košarice starog stila,  
Biedermayer što se zove,  
pa kišobran, sama svila  
i torbica mode nove.

Džemper pleten vrlo vješto,  
sa ljubavlju, mnogo dana.  
Bisera niz - divno nešto!  
I doze od porcelana.  
Sprave što bajame melju,  
Tave gdje se jela prže.  
Može l' iko da nam želju  
ispunjava svaku brže?

Gledam bor što blistav plamti  
A Badnja je večer rana...  
Od veselja sretan sam ti,  
družbo moja izabrana!

24. XII. 1942.

**Kažu**

Kad kišobran nosiš  
kažu - bolest bračka.  
Kada slabo jedeš  
kažu - bolest - svračka.  
Kada si zaljubljen  
kažu - bolest djačka.  
Kad se rado maziš  
kažu - bolest mačka.  
A kad... Ti nastavi,  
ja ću svršit. Tačka.

**Ratni kolač**

Danas vam je zbilja strašno  
kad se kolač sprema,  
jer vam manjka mast i brašno,  
a ni jaja nema.

A sa malo vode, draga,  
"ovocrema" nešto,  
ne pomaže ni za Boga,  
svo ti znanje vješto.

Teško je i dobit drva  
za kuhanje jela,  
a to moraš priznat, prva  
potreba je.

**Mrtvačka kola**

Rominja kiša — Blato k'o smola  
Hvata se crnih mrtvačkih kola.

Na njima sanduk, vijenac i krpa -  
skoro će pokrit sve zemlje hrpa...

Prolazi sprovod s povorkom tužnom.  
Sporo se kreće ulicom ružnom.

Prometnik nogom o dasku lupnu,  
Prolaznik suzu ispusti krupnu.

To iskren pozdrav neznancu šalje.  
Mrtvačka kola tandrću dalje...

16. XII. 1942.

### Mala Sanja

Na bronzu baš zračak sunca pada  
i osvijetli malu dječju glavu.  
Preda mnom to mala Sanja sada  
oživljava kao kroz bajku plavu.

I sjećam se tih sunčanih dana.  
Živjesmo ih sretno u kući i našem  
vrtu. S tobom ja i tvoja nana.  
Ja se s tobom igram: il' ti mašem,

il' te zovem riječima od mila.  
A ti smijehom odgovaraš glasnim  
i ručice kao leptir krila  
širiš, gledaš očima me krasnim.

I smiješiš se kao sunca zračak  
na toj bronzi što je sad preda mnom  
uspomene to šaraju tračak  
po sjećanju mom sve bljedem, tamnom...

11. I. 1943.

*Misli se na glavicu koju je kipar Marin Studin izradio 1919.*

### Slušajući Brahmsa

*Johannes Brahms  
Walzer A-dur, op. 39 N. 15*

Svirao si valcer a dur  
Johannesa Brahmsa  
zaljubljeni kao trubadur  
kome srce plamsa...  
Njegov slatki moderato  
osvojio nas odmah  
i kao da je fino zlato  
sije na nas svoj prah.

### Posjet

Njezin hihot poput srebra zveči.  
Ispunjavu sobu njene riječi

kad sva sretna priča nam o bebi  
divnoj svojoj ... A kako i ne bi?  
Pa nastavlja da nam priča zatim  
o dalekom bratu (a ja patim  
i šutim i slušam) kako sada  
narastao je i kako se nada  
da će kršan i lijep kao slika,  
kad se vrati biti naša dika ...  
Gledam: sva se od radosti zari ...  
Šutim. Sve se ušutjele stvari ...  
Tanana tek pukne nit i padne pauk.  
"Sva je naša radost jedan jauk", -  
mislim. Šutim, jer bi glas mi drhtav  
mogao odat tajnu da je mrtav...

12. V. 1943.

### Poj mi pjesmu...

Poj mi pjesmu o momku koji ode!  
Reci, možda l' sam ja momak taj?  
Jednog dana on vesela srca  
Preko mora odjedri u Skye.

Daj mi opet sve što bijaše tamo,  
Daj mi sunce što će opet sjati!  
I oči mi daj, i dušu daj mi,  
Momka koji ode daj mi vrati!

Poj mi pjesmu o momku koji ode!  
Reci, možda l' sam ja momak taj?  
Jednog dana on vesela srca  
Preko mora odjedri u Skye.

Val i vjetrić, otoci i more,  
I planine od sunca i kiše,  
Sve što bješe dobro, lijepo, moje,  
Sve to minu, svega nema više.

12. VI. 1943.

*Prijevod: R. L. Stevenson (1850. - 1894.)  
Sing me a song...*

### Okupatoru

I.

Kad bjesniš kroz Kaštela Donja  
Od Barkuna do Novskoga Brca,  
Žene tučeš korbačem za konja,  
siledijski, svirepo, bez srca,  
misliš: velik, jak sam - Tigar!  
Udri, prije nego pukne švigar

biča. I onda će Kaštelanac mudri  
kao o kugi o tebi da priča.

12. V. 1943.

*Na vijest da su fašisti tukli mnoge ljude po  
Kaštelima*

## II.

Barbarskom vatrom proklete horde  
zapalile drevni su djedova dvor,  
knezovi gdje su od loze gorde  
pred pet vjekova držali zbor.

Teška je ova prinijeta žrtva  
na oltar patnji naroda mog:  
osveta strašna još nije mrtva,  
još živi pravde veliki Bog.

15. XII. 1942.

*Na vijest da su fašisti zapalili staru Aramba-  
šinovu kuću na obali u Kaštel Novom.*

## Tatjani u spomenar

### I.

Ti bi htjela da ti i ja nešto  
napišem za uspomenu, je li?  
Ali moje pero nije vješto  
na slogove nježnosti da dijeli

pa da ih u prazne riječi sputa.  
Ono piše da te sjeti, mila,  
u životu, nebrojeno puta,  
što ti sve je moja ljubav bila.

### II.

Kada budeš jednom čitat sve što  
u album ti zapisaše ljudi -  
ti se, Tanjo, nimalo ne čudi  
da tu fali baš ti ono "nešto"  
za čim tvoja mlada duša žudi.  
Srce tvoje koje točno sudi,  
osjetit će odmah kako zveči  
iskrenost, a kako zvuče - riječi.

8. VII. 1943.

## Šapat

Stari sat trenutke broji  
pa ću sada mirno leći,

jer večeras znanci moji,  
pri voštanoj blijedoj svijeci,  
šute. Njina glasa samo  
slušam tihi šapat što se  
zadržava negdje tamo  
ispod moje sijede kose,  
kao potok žuboreći  
u gorskome kraju tihom...

Taj bih šapat, ljubo, reci  
htio tebi ovim stihom.

11. VII. 1943.

## O, reci mi

O, reci mi sad iskreno  
što ti misliš, mila ženo,  
kako li će biti kada  
sa lica mi zadnja maska,

tiho i bez bola spadne,  
kad u srcu zadnja nada  
utrne se poput žiška;  
kad popusti zadnja miška  
srca, i kad ove jadne  
napačene moje grudi  
patit stanu  
kako li će biti tada?  
Reci, ženo, hrabra budi!

## Intimni Split

Ima dana kad je pjaca cijela  
ko u magli mirisa od ulja  
i prženih skuša i srdela;  
kada uzduh ko dim sporo kulja  
kroz ulice svih predgrada starih.

U te dane tu se sretan skitam  
i posmatram žive, mrtve stvari,  
intimnog Splita slušam ritam.

## ...asti miša!

Ja u ladu sidim u poltroni  
ispod ovog lipog tamariša.  
Gledam kako trču kamioni  
i pusti se svit po štradi miša.

Cili svit gre ka' presesun smišan  
na Firule kad je blagdan koji,

da bi tamo se okupa' grišan  
kad se druge dane samo znoji.

Gredu žene i curice mlade,  
a za njiman ka' dim od ferate  
vonjaju profumi i pomade...  
Tad prolazi karić za delate,

pa soldati, mularija, judi,  
ka' da je Sudamja, asti miša!  
Sad u lito cili Split poludi  
i svakome na banj poč je priša.

18. VII. 1943.

### Najnovija slika

*Sestri Zlatki*

Najnoviju tražiš sliku, no ja  
slike nemam, ali ipak mogu  
da ti s kojim retkom, Zlatko moja,  
opišem se od glave do nogu.

Kosa sijeda, gdje-gdje, ali gusta.  
Dubokih po čelu mnogo brazda  
i sitnijih crta oko usta.  
Oči tamne i živahne vazda.

Jabučice iskočile. Suho  
lice, blijedo od bolesti duge,  
opalilo sunce. Svako uho  
ko da sluša šum beskrajne tuge.

Ali tijelo, nekad kao gora,  
sada zbilja sama kost i koža;  
koža - paška suknja sa sto bora,  
u njoj kosti oštre poput noža.

To u glavnom sve bi bilo što ja  
znam naslikat s ovo malo tuša.  
No da slika bude sasvim moja  
nadodat ću samo da mi duša

Dobročudna, vedra je i tih  
i da zlobe nikakve ne skriva.  
Tako će ti iz svakoga stiha  
smiješiti se moja slika živa.

16. VII. 1943.

## SOMMARIO

### MIO PADRE PETAR ARAMBAŠIN

È questo un breve spaccato della storia della mia famiglia per parte di padre, incentrato in particolar modo sulla figura di mio padre Petar Arambašin che fu, e lo dico senza remore, una persona in possesso di qualità e virtù certamente superiori alla media, depositario di una sapere immenso che spaziava in varie discipline, prima fra tutte la letteratura.

Gli Arambašin sono una famiglia originaria di Kaštel Novi. Dopo gli studi ginasiali di Split (Spalato), Petar Arambašin studiò a Berlino: intellettuale noto per la sua vasta erudizione, conosceva perfettamente quattro lingue tanto che spesso fu autore di varie traduzioni. In gioventù si era dedicato pure alla poesia e successivamente si era interessato anche alle discipline esoteriche, agli enigmi e misteri vari.

Vivendo ed operando nelle piccole località della Dalmazia (per lo più a Spalato), all'epoca lontana delle sedi della redazioni delle riviste culturali e delle case editrici, ha pubblicato relativamente poco. Inoltre, in seguito ai bombardamenti di Spalato da parte dell'aviazione alleata, molti dei suoi manoscritti sono andanti perduti; si sono salvati quelli che erano conservati nella casa di famiglia di Kaštel Novi.

A parte una breve nota nell'edizione *Hrvatski biografski leksikon*, nessun studioso o critico si è occupato né ha dedicato qualche proprio lavoro a Petar Arambašin, pertanto ritengo che oggi sia importante annotare i miei ricordi poiché, purtroppo, sono io l'unica persona che può e dunque deve farlo. Lo faccio non soltanto per ragioni di natura sentimentale ma anche perché avverto la necessità di dare una testimonianza su come vivessero e di cosa si occupassero i giovani intellettuali croati nati più di cent'anni fa. La loro opera scaturiva da un bisogno naturale e da un interesse spontaneo, agivano per hobby nel vero senso della parola. E in realtà l'hobby è uno degli stimoli ed aspetti più autentici dell'operare umano.